

ДРІВНА БІБЛІОТЕКА.

Книжочка 17.

ЗІЛЬНИК.

ПОЕЗІЇ

Володимира Шашкевича.

Ціна 20 кр.

ЛЬВІВ, 1896.

НАКЛАДОМ КОСТЯ ПАНЬКОВСКОГО.

ЛНБ України ім.В.Стефаника

01173054 (L)

*В книгарні наукового тов. імени Шевченка
ул. академічна ч. 8. можна дістати між
іншими слідуючі книжки:*

Правда рочник VI, IX, X і XII по	2·00 зр.
” ” XI, XIV по	1·00 ”
” ” XIII	—·50 ”
”Зоря“ рочник IV, VIII, IX, X, XI по	5·00 ”
” ” XII, XIII, XIV по	6 00 ”
Др Ом. Огоновский. Історія українсько- рускої літератури II зр., III	4·00 ”
Др Ом. Огоновский. Studien auf dem Ge- biete der ruthen. Sprache	1·50 ”
М. Вовчок. Оповідання 3 томи	1·00 ”
Ів. Франко Захар Беркут, образ з XIII віку	1·30 ”
Куліш. Шекспірові твори ч. I.	1·00 ”
Ів. Нечуй. Над чорним морем	—·90 ”
” ” Кайдашева сім’я	—·50 ”
” ” Сьвітогляд українського народу	—·30 ”
” ” Повісті і оповідання	—·30 ”
Волод. Масляк. Проззи ч. I.	1·00 ”
Вас. Чайченко. Твори, ч. I. 80 кр., ч. II. 60 кр., ч. III.	— 80 ”
Записки наукового товариства імени Шев- ченка, ч. I—IV по	1·00 ”

2012

0 3923

→ ДРІВНА БІБЛІОТЕКА. ←

Книжочка 17.

(2 пр.)

ЗІЛЪНИК.

П О Е З И Ї

Володиміра Шашкевича.

Накладом Костя Паньковського.

ЛЬВІВ, 1896.

З ДРУКАРНІ НАУК. ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА
під зарядом К. Беднарського.

18

Невеличке ж моє віле,
Як барвінок на весіле,
Як на ріднім гробі рута
В дробець листок розвинута.

Я. Головацкий.

Збірка М. С. ВОЗНЯКА

**Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 36 833**

и 32893/2

ПЕРЕДНЕ СЛОВО.

Володимі́р Шашкевич родив ся 7 цвѣтня 1839 в Нестаничах, повіту Каме-нецького, де батько єго, Маркіян, був сьвящеником. Любо та весело жилось Володи-мірови у батька, та не довго, бо в році 1843 червня 7 вмер єму батько, та оста-вив єго сиротою. До шкіл ходив в Жовкві а від року 1850 у Львові. В нагороду за хорошу науку дістав від єпископа Бохень-ського повість Гоголя „Тарас Бульба“ в пе-рекладі Головацького. В 1859 р. заслаб на груди і виїхав до Пешту до стрія: там і скінчив школи. В тім часі почав і пи-сати рускі вірші а помішував їх в Слові, Зорі Галицькій, Русалці, Правді; в році 1863 обняв редакцію Вечерниць. В тім-же році видав у Львові „Зільник“, збірник своїх віршів; помістив він в нїм 20 сти-хів, поему „Черну“, 15 пісень „З книги сьпіванок Гайного“ та „Прощання“. 1860 року пізнав Володимі́р панну Кл. К. і, щоб з нею одружитись, покинув науки правничі та став учителем при реальній школі. Скоро однак жалував він сього почину

а наколи почав також знемагати на груди то небавом і кинув гадку на подружжє з п. К. При помочи стрія Григорія дістав ся потім до Відня до редакції Вістника. В році 1864 почав видавати гумористично-сатиричну часопись „Дулю“, та видав єї лиш один випуск. Вернувши з Відня почав видавати в році 1866 Русалку. По упадку Русалки виїхав до матери на село до Деревні. де віддавав ся студиям правничим і дописував до політичної газети „Русь“. В році 1869 вступив на практику до суду а потім до фінансової дирекції. Уложив також в тім часі кілька книжочок популярних, виданих тов. „Просьвіта“. Жиючи в Тарнові на посаді не кидав надії на лучшу будучність та думав над великим поетичним ділом, основаним на історії, котрим хотів повитати опять руску громаду. Та не так склало ся. Останним єго віршом було „Жаль ваги не має.“ В своїх поезиях заявив він велику любов до Руси-України і віру в красшу її будучність. Він є добрим поетом ліричним, всеж таки в історії літератури стоїть низше від свого батька Маркіяна.

I.

ДРІВНІ КВІТИ.

I. Засьпів.

Ой ви мої сьпіваночки,
Де я вас подію?
Ой по горі, по долині —
Там я вас розсію.

Розсію вас скрізь Бескидом,
Засаджу степами:
Виростаєте мої діти,
Дрібними квітами.

Ростіть, діти, не журітесь.
Холоду не бійтесь;
Ходіть тутки, близь серденька
Моєго нагрійтесь!

Я вас буду обгортати
Батьків могилами,
Я вас буду підливати
Рясними сльозами.

А хоч будуть вас вчахали
Всілякі люди,
Той до серця вас пригорне,
Той лаяти буде, —

Не журітесь! Дарма, діти —
Най здорові лають:
Таж нераз вони за правду
На хрест розпинають.

Процвітайтеж, небожата,
У зільнику разом,
Хоч те зійшло під хатою,
Те за перелазом,

Те ярами, обологом,
А теє над морем,
Те розцвилось утіхою,
А тамтеє горем...

Одно зросло на могилі,
Під липою друге,
Одно з жалю виростало,
А одно з наруги,

Те кохання ізростило,
А теє розлука,
В того мати туга була,
А в того розпука.

А деяких квіток — діток
Надія зродила —

Та надія, що розкриєсь
Раз уже могила,

Та й зведеть ся удовиця,
Мучениця встане,
І опадуть тяженькїї
Залізні кайдани.

А сини їй рани змиють
Втішними сльозами,
І пропаде раз неволя
А воля настане...!

2. Нинішня пісня.

Схаменіть ся — будьте люди
Бо лихо вам буде.

Шевченко.

В котлинї гір город лежить ;
В нїм проживає руский рід,
Над ним, як бузько над гніздом
Сидить гора, що лиш слїдом
Свїдчить, де замок Льва стояв,
Що в грузи ся давно розпав.

Тому, гордїйша від сестриць
В хащах не криє своїх лиць,
Но зводить грізне чоло
Над деревину, гущ. зело,
Хоч там, де руский меч свїтив,
Помірчик віху застромив.

Під віхою кобзар сидить,
В задумі на город глядить,
Легот му грає з бородов;
В старім знать закипіла кров,
Бо раптом голову підвів,
Вхопив за кобзу, пісень завів:

„Городе славний князя Льва старого,
Чи в тебе роду не стало давного?
Не стало сили, давной руской сили?
Чи рускі діти всі вже у могилі?

(гомін:) могили!

„Чи в землі рускій для рускої груди
Нема пристані — всі чужії люди?
Чи пісні руской ніхто не заводить?
Чи руска мати Русинів не родить?

(гомін:) родить!

„Чи рускі серця в крицю змінились,
Та ледом груди на віки покрились?
Любов до свого згасла благородна,
Що нев кипіла руска груди свобідна?

(гомін:) холодна!

„О рускі груди! о груди зі стали!
Ви, щосьте диких Татар зупиняли!
Чи ось той креміль з грузів Льва палати
Зможе давного ще вогню вкресати?“

(гомін:) кресати!

Тут наче зо сну пробудивсь
Кобзар — і на ноги схопивсь,
І так глибоко чось зітхнув,
І чось там в небо споглянув,
Відтак пустив ся — де? не знати.
За ним летів гомін: кресати!

Ой летів громом в єго слід,
Док не відбив ся о Бескид,
І не затряс в округ горами
І не скипів Дністра водами.
Відтак шибнув гень-гень степом:
Та й зупинив ся над Дніпром,
Над ним повис — йому сьпіває —
За братню долю споминає.
А Дніпро батько — буркотій,
Звичайно ось собі старий,
То посварить, то щось полає,
То буцім змовкне, продумає,
В кінець, казав бись, що згадав,
Як-то колись — то вікував,
Яка у його була доля
Та й та козацька руска воля —
Бо згороїв чось хребет
Тай зарідав, що аж гет-гет
У Чорнім морі стогне-вріє
Дума, що нев Дніпро боліє.

А тут на березі сидить
Кобзар, що за Дніпром глядить:
Легот му грає з бородов,

Та знать і в нім скипіла кров,
Бо вхопив кобзу, взяв строїти,
Дніпрову пісню гомонїти:

„Гей-гей, Бескиде, ти мій милий брате!
Чи не одна нас породила мати?
Чи ж не одна нас до серця тулила,
Сльозами наші тяжкі рани мила?
(Бескид:) мила!

„Чи ж не одна нас вчила говорити,
Та й по батьківски Господа хвалити?
Та не вона ж нам проводила з тиха:
Держітесь купи, не бійтесь лиха!
(Бескид:) з тиха!

„Гей-гей, Бескиде, ти мій милий сьвіте!
Та чи всі вірні остали ся діти?
Та чи не взяли сини — супостати
Самі могилу матері копати?
(Бескид:) брате!

„Одні вельможній Польщі поклонились,
Другі московским царикам служили,
Треті, щоб ласки в Німоти придбати,
Помогли рідну в заліза ковати!
(Бескид:) ковати!

„Гей-гей, Бескиде, соколе мій милий,
Чи бачиш, брате, ті сирі могили,
Чи чуєш, брате, стон глухий, тяженький:
То на сьвіт духи просять ся біленькі?“

Бескид :

„Ой чую, чую, ті батьківські клики
Та й виджу, виджу те сьвято велике,
Як з могил слава наша ме вставати,
І станем разом волї добувати.“

Дніпро :

„І станем разом волї добувати!“

Бескид :

„Чую, як з відси аж по Чорне море
Воздухи голос якийсь рідний поре ;
То мати кличе на велике сьвято,
А дітий стало багато, багато!“

Дніпро :

„То мати кличе на велике сьвято,
А дітий стало багато, багато!“

~~~~~

3. Не чужого ми бажаєм.

Серед поля широкого
Дубець виростає
От твм полем на воронім
Молодець гуляє.

Віють вітри, віють буйні,
Аж дуб похилив ся ;

Скажи, скажи, козаченьку,
Куда ти пустив ся?

Чи ти їдеш в Туреччину
Християн визволяти,
Чи ти їдеш на Україну
Волі добувати?

Не піду я в Туреччину,
А на Україну:
Від могили до могили
Соколом полину.

Полину я, полину я —
До могил приляжу,
Батькам нашим всю тяженьку
Недолю розкажу.

Розкажу я наше горе,
Наше лихоліте;
Тепер, скажу, сердешній,
Поблагословіте!

Благословіть! погуляєм
У чистому полі;
Не чужої ми шукаєм,
А своєї долі!

Не чужого ми бажаєм,
А свого то права:
Де полягла, там воскресне
Наша руска слава! —

4. Лелія-воля.

Лелієчко гожа, лелієчко біла!
Чому на могилі, сердешна, процвила?
Чому так сумно головку хиляєш?
Чом до сирії серцем прилягаєш?
Чи твою долю тутки схоронили —
Або тя слези дівочі зростили —
Чи тя садили за яку провину
На тій могилі — під тую калину?

„Ні мя зростили слези дівочі,
Ні доглядали кариї очі,
Ні за провину тутки садили:
Лиш долю-серце ту привалили!
А серце теє як свою долю
Мене любило, лелію-волю;
Про мя туряло, за мя полягло —
І ще по смерти мене забагло —
Та із серденька, з тої могили
Я виростаю, квітенько білий,
Я виростаю — я процвітаю,
Літом могилу я засіваю —
Так чей весною, та молодою,
Діточок більше стане зі мною!

---

5. С л е з и.

У зеленім бірку
Соловій заводить,

Аж ціла дуброва
З жалю ся заходить.

Під бірком рясенькі
Потік точить слези
На березі плачуть
Білі берези.

Квітка красолиця
Слези проливає.
Із дітьми природи
Й молодець ридає.

Соловейко плаче,
Бідна сиротина,
Що десь у неволю
Попалась родина.

Слезами потік ся
Крутий заливає.
Що із стороною
Милою прощаєсь.

Білій березині
Слези витискають
Вітри, що заєдно
Нею пометають.

Квітка-красавиця
Личенько зросила,
Що і молоденька
Весна відлетіла.

А молодець гожий
Знать тому ридає,
Що мати природа
У слезах купаєсь. —

Вона го своїми
Грудьми згодувала,
Вона го своїми
Воньми наповала.

Вона го своєї
Бесіди учила,
І тайни глибокі
Вона му відкрила

Заєдно до свого
Серденька тулила,
Та й рани лихії
Цілуєм лічила.

А колишучи
Сьпівала пісеньки —
Піснї медовії,
Піснї солоденькі.

Молодець ті звуки
Ссав всею душею,
І тужив і плакав
И веселив ся з нею.

6. Русалка.

(Баллада.)

Що сьвітить криваво скрізь нічні мгли?
То хлопці під бором огонь зажегли,
З зеленої шкляничини горілоньку пють,
Регочуть свавольно та пустось сьміють.

„Семене, Семене, коб нам ту дівча,
Заладькало-б краще від жаб, деркача
Коб нам ту Олена — но ди но, диви!
Чи видиш, де граб той похилий, кривий?”

„Чи чуєш, чи чуєш солодкий той сьпів?
Ох якби медом мя по серці мастив!
А очи, а коси, а чорную бров,
Чи бачиш там серед тих темних дубров?”

„Як сонце сияє скрізь листя і віть;
Семене, вона мя до себе манить!
Семене, вна кличе — пусти мя, пусти!
Гуляти в ті бори темряві, густі.“

„Гей, хлопці — молодці, ту щастє, ту рай,
Тим шумом солодко вколише вас гай,
Ту місяць, що смотрить слезаво з за хмар,
Спливає в любощах на ниву, на яр.“

„Гей, хлопці-молодці, ту щастє, ту рай,
Сказочок чудних вам нашепче ручай!
В лозині любенько піснить соловій, —
Ох скорше ж бо, скорше, орішочку мій!“

„Романе, Романе, верни ся назад!
Не іде тобі там з русалкою в лад,
Верни ся Романе, ох прошу тебе,
Там в темних дубровах погубиш себе!“

Но годі! не вмолиш; вже в тіни берез
Премилый товариш з русалкою счез —
В дуброві розляг ся страшливий регіт:
Нещасний молодчик погіб від скобіт.

7. Степова рожа.

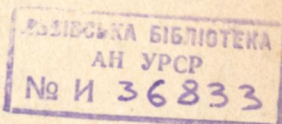
(Гадка Іетого.)

У степу пустого
Цвіт-рожа процвила
Та і своїм цвітом
Весь степ украсила;

Процвила у степу,
Та і хорошенько,
Бо в росі купала
Румяне личенько.

У росі купала,
В сонечко втерала
Маєм віддихала,
Бурі, туч не знала.

О дощик тепленький
Господа молила;

Знать тому й красенько
Цвіт рожа процвила.

Пустий козаченько
У степу гуляє,
На квітку хорошу
Він все споглядає.

На квітку, на рожу
Він все споглядає,
До квітки, до рожи
Він так промовляє :

„Здоров була, квітко,
Да в степі процвила
Та й ось козаченька
Вонев напоїла.

„За тєє вчахну тя,
Красавице-роже,
Чей лучче в занадрі,
Як в степі, небоже !

„Ой вчахну тя, любко,
Хоч бись і не хтіла.
Учахну тя, квітко,
Прегожа і мила.“

„Понехай ти мене,
Гожий козаченьку,
Бо у мене терне.
Задреш си рученьку.

„Задреш си рученьку,
Та хоробренькую,
По вік не забудеш
Рожу степовую.“

Козак не питає,
Що рожа му кає;
Хоч коле, хоч лає,
Він ся заквічає.

8. Цьвітка молить.

Раз мотилька голубила
Цьвітка гожа, цьвітка мила,
Говорила: мій мотильку,
Рай би дала за ту хвильку.
Злотоцьвіту дала б долю.
Слухай, любий, милесенький
Слухай, мальчику пестренький:
Вволи квітці малу волю:
Не літай там в небо синє,
Там по тобі й слух загине!
Відлюбить тя звізда ясна,
Приголубить зоря красна;
Та й забудеш мя румяну,
Понехаєш цьвіт — любоньку.
А без тебе, голубонько,
Я пожовкну та й зівяну.

9. С и в і о ч и.

Скоро лишень першим кроком
Я ступив в той божий сьвіт,
Родич ясним сивим оком
Стеріг ми дитинних лїт.

Як в молитві гень високо
Чутя мого плив ручай,
На мя синїм глядїв оком
Сьвятий батько Николай.

Як потому в сьвіт широкий,
В чужину-м ся виберав,
На розлуку сивоокий
Друг долоню подавав.

Сиві очи я глибоко
На дні серденька носив:
В тебе, мила, сиве око,
Я тя за те полюбив.

---

10. Бувало а нинї.

Малим бувало я сїдаю
Під липою, та досягаю
Руками буцїм ясних зір —
А зірки моргають на мене
Скрїзь липи листечко зелене,
Та й кануть нишком в темний бір.

А нині сяду під тополю,
І лаю сьвіт і лаю долю,
Що ясної забাগ зорі —
Забাগ та годі і дістати,
А на землю то й гріх прохати
З чудної неба висоти.

О зіронько ти ясноока!
Моргни на мене із висока,
Як сестри моргали твої —
Най хоть часочок погадаю,
Що я малим та досягаю
Тебе, сердешна — хоч у сні!

II. На пароході.

Надімнов звізди блистять високо,
Підімнов хвилі шумять глибоко,
Зірки нуряють для охолоди
Жаркні лица в студені воді.

Водою рибки весело грають,
До ясної зорі ся залицяють,
А зоря буцім на те й не дбає
Лиш по неволі ся усьміхає.

Скажи, зорице, скажи, сердечна!
Скажи дитинко дрібна, сонечна,
Чи так водою мило гуляти,
Як по над хмари небом шибати?

Чи так гаразд там в синім Дунаю,
Як в над'облочнім родиннім краю,
Та чи такі там в темній безодні
Гадки, як в небі, красні свободні?

12. До зірки мого роду.

Зірочко ясна,
Голубко красна,
Коб мині крила,
Злетів би, мила,
Гень-гень високо,
Де твоє око
Ясно сияє,
Сонцем блистає!

Там близь серденька
Твого, миленька,
Весь вік прожити,
Той воздух пити,
Що груди, милая,
Твоя сьвятая
Ним віддихає, —
Душа бажає.

О зірко — воле,
Вільная доле!
До тебе зносим
Руки і просим:

Небес дитино,
Щастя калино —
Злети в пороги
Наші убогі!

Не цурайсь нами
Горя синами,
Розвій раз мраки
І затри знаки
Лихой недолі —
Тяжкою неволі;
Покруши узи,
Воскреси грузи!

Верни нам силу,
Що десь в могилу
Лягла с князями
Та гетьманами;
Злучи нам руки,
Щоб без роздуки
Ми всі лиш ціли
Одною гляділи! —
Щоб вороженьки
Лихі, тяженькі,
Пальцем лукавим,
Зубом кривавим
Нам не каляли,
Не виривали
З грудей серденька —
Щоб руска ненька

Втерла слізоньки,
А її зойки
У веселеньку
Довгу пісеньку
Щоб перелялась,
Тя величали,
Воленько гожа,
Дитино божа!!

Пешт 1860.

13. Д у м к а.

Ой зазуле, зазуленько,
Голос твій сумнений;
Не так сумно ти ковала,
Як я був маленький.

Не так сумно ти ковала,
Не так жалосливо,
Як ще серце моє било
Мирненько а живо.

Тоді голос твій миленький
Вістив ми радощі,
Серце смутку не зазнало,
Слез не знали очи.

Щастє мині, як у гаї
Квітка, процвітало,

Бо ми око рідненького
Батенька сияло.

Ой сияло, як би зіззда
На небеснім зводі;
Ой загасла тая зіззда
Та і щастя годі!

Ой батеньку, соловію,
Лиха ж моя днина,
Лишив ся я, коби в чистім
Полі деревина.

Сиротою на сїм сьвітї
Кождий ся цурає;
Лиха доля як тростинов
Вітер пометає.

Пометає в всі сторони,
Аж жаль серце тисне, —
Ой вже минї на сїм сьвітї
Щастє не заблисне?!

Де діли ся тиї хвилї,
Де є тиї літа,
Що буяв я, як мотильок,
Від цьвіта до цьвіта?

Ой буяв я та гуляв я,
Як рибка в Дунаю;
Тенер сяду з тяжким серцем,
Та думку думаю.

Думаю, горюю, борю ся з собою,
Док око не трисне горячов слезою,
І тая подруга моєї не долі
Не злекшить серденьку тяжкої неволі.

А гадка високо під небесні зводи
Полине крильми бистрого сокола,
І грудь відітхне воздухом свободи,
На хвильку забуду, що давить недоля!

Солуків 1858.

~~~~~

14. Ластівкам в дорогу.

Ластівоньки дрібнії,
Посланники з-за моря,
О гонці веснянії,
О сьвідки мого горя!

Як підете в гостину
За гори, за Карпати,
На рідную хатину
Сідайте щебетати.

Коли рідня спитає,
Як в чужині я маюсь,
Скажіть: Біг долю має,
Бо волі ту не знаю.

Як милая вас стане
Питати за милого,

Скажіть, що серце вяне
Від смутоньку лихого.

А мав би вас спросити
Друг вірний сивоокний,
Скажіть, що сам носити
Мушу весь жаль глибокий.

Но як хто з вороженьків
Суєд вас поспитає,
Скажіть, що „веселенький;
Гаразд му процвітає“.

Будим 1860.

~~~~~

15. Однака нам доля.

Ой вийду я на горбочок
Та з відтамтиль гляню:
Бачу сільце невеличке,
Церков деревляню.

Садок бачу — у садочку
Липа похилилась,
А до липи старенькая
Хата притулилась.

Притулилась. та й обі си
Поскрипують разом. —
А я шляхом — шляхом білим;
Вже й за перелазом

Зупинив ся; оглядаюсь :
Що мя ту привело ?
А на серці буцім легко,
Буцім невесело.

Липа гіллям потрясає,
А в гіллі громада
Горобчиків цьвірінкає,
Сама собі рада.

Під стріхою ластівоньки
Гніздо приліпили
Та й годують голі діти...
Боже, батьку милий!

Нащо голому ти кажеш
На той сьвіт родитись,
Та голову під чужою
Стріхою клонити? -

Ще, як куди, то трапить ся,
Старенькая мати
Діточок навча непевних :
„Гріх і ластівчати!“

„І дрібній комашці“, каже,
„Гріх кривду робити!“
Мале росте та слухає,
Щоби не грішити.

І виросте — спогадає,
Як мати навчала,

Коли малим, нерозумним,
На руки ще брала.

Трапляєть ся — та не густо —
Не взяв біс такого,
Що і неньки не слухає
І божого слова.

Та і стріхи пожалує
Біднії пташині,
Або таки, пустуючи,
Гніздочко розкине —

Гніздо рідне! а ластівча
На землю упаде,
Та загибне під хатою
Або тихцем сяде

Десь під тинном, чужим тинном,
Куняє — дрімає
Та голодне, непоєне,
Крильця витягає.

Витягає — простирає,
До зірниць злетіло-б,
Так годї, бо тяжке лихо
Крила поломило. —

Тільки глипне в небо синє,
Буцім то гадає:
„Нехай тобі чоловіче,
Бог не памятає!“

Так думаю — а за мною
Щось зашелестіло...
Озирнув ся: — під лопухом,
Справді, бо сиділо

Таке криве, поломане,
Як та наша воля. —
„Пташко!“ кажу; а воно ми:
„Однака нам доля!“ —

1862.

~~~~~

16. Чудна долина.

Раз кров ми скипіла,
Раз груди ми завріла,
Від гніву, розпуки і болю,
А серце металось
І билось і рвалось,
Як тая пташка на волю.

В очах ми стемніло,
В ушах зашуміло,
В поля мя прічка щось гнала;
Я з вітром пустив ся,
В долині спинив ся,
Де дїва квіти збірала.

Збірала квіточки,
Вела сьпіваночки,
А вела звінко, весело;

На мене глянула,
Любенько всіхнула,
Спитала: „що тя привело?“

„Сум-горе, дівчино,
Недоля, калино!
Лихо тяженьке, розпука,
Нудьга-горювання,
Да й ворогування,
З гараздом милим розлука!“

„Стій, лютих мук сину!
В ту райську долину,
Не важ ся злої долі вщепити.
Знай — квіти ті милі
Ангели садили,
Щоб росу щастя з них пити —

Хочеш припочинку -- ?
Вчахни си барвінку,
З тої чудної долини
Не бій ся нічого.
Стережись одного —
Одного лиш: — власної провини!“ —

1860.

17. Чого туряти?!

(З Гомановського.)

Чо туряти про богданку,
Рож вчання, та коханку?
Для нас рож не ма —

Ми як птахи, як соколи,
Нині дома, завтра в поли
Вже гуляти тра.

Що снить серце, най забуде,
Тверда пісня з твердої груди
Хай дзвенить нам днесь :
Замість ручки, рукояти
Стиснім щиро, як дасть знати
Бог пору з небес.

Щастє, доля, колись може ;
Но лиш ти вгадаєш, Боже,
Що чекає нас :
Хто побачить усьміх мильй,
Кому весну на могили
Несе сумний час.

18. До мого батька.

Батьку рідний, соколоньку, —
Ти руский співаче !
Та чи чуєш, яку ворон
Пісню тобі краче ?

Та чи видиш тиї хмари, —
Тяжкі, чорні хмари,
Що тя вели від колиски
До самої мари,

І по смерті домовину
Ще твою присіли?
Батьку рідний, хоть раз бо ще
Глянь з-поза могили!

Хоч раз зведи головоньку,
Хоч раз обізви ся,
Щоб від голосу твого
Вороги стрясли ся.

Щобъ почувши твою думу
Падали ворони —
Чорним трупом застеляли
Яри та загони!

Щоб ті хмари, чорні хмари,
Тяженько сплакнули: —
І негідні твої друзи —
Щоби схаменулись...

Щоби схаменулись — щоби іздрогнулись;
До рідної Неньки назад повернулись;
Щоби занехали матір катувати, —
Та в чуже шкомаття на смерть приби-
[рати!

19. Безнадійним сьпівакам.

Ви малодухи, маловіри!
Гнилії трупи, джума ви!
Свободно гнити вам без віри
І без надії й без любви,

Лиш не свободно ту отрую
Народам ляти у пісні,
Троїти віру ще живую...
В живій здоровій ще сем'ї! —

В народу рани є глибокі,
Но він не впав ще так як ви;
В єго є закон і пророки
Є мученики, віщуни!
І він надії не покине,
Не зречесь віри і любви,
Він житиме, він не загине...
Проки змиє він в крові. —

І стане сильний а великий,
Поважно голову зведе,
Й притихнуть ваші марні крики;
По ваших трупах він піjde,
Здавить, розімне ваше тіло, —
Но з єго кров не потече;
З єго поллеть ся лиш чорнило...
І джума з єго завине. —

Він стопче тих, що го хулили,
Надії позбавляли го,
І там, на вашії могилї —
Свою застромить хоругов,
Що вірою нам засняє,
Що нам любовю процвите,
А кобзар віщий засьпіває:
„Була надія — є — й буде...!“

20. З р о б о к.

(Народна казка.)

Знати й давно так
На світі бувало:
Лихого все много,
Добра не чимало;

Бо, хоч не стямить
Жаден старовина,
В селі вам кожда
Розкаже дитина:

Як давно люде
Зробків убивали,
Знать, щоби дурно
Хліба не псували.

Аж ось прийшло ся,
Раз в одній хатині,
Убити батька,
Рідненькій дитині!

Та якже? годі
Закон не хранити,
А ту ще тяжче
Родича губити!

І так то довго
Син боровсь з собою,
Щоб ту зробити
З сивов головою?

Аж ось на-послід
Прийшла ему гадка:
В льоху підземнім
Схоронити батька.

Там старовина
Мав всяку вигоду;
Їв добру страву,
Пив студену воду.

І лиш людей там
Під землев нестало,
Що вік із ними
Перевіковалось.

І лиш нестало
Сонця в темнім льосі,
Що так любенько
Сьвітило му досі.

І лиш нестало
Там пташки та квітки,
Ох, та й нестало
Наймільшой свобідки!

А жаль було ще
Старцю сьвіт лишати,
Волів сарака
Від людей ховатись.

Так хоч минуло
Років ще немного,

В селі забули
Вже зкоєь старого.

Аж ту настала
Раз весна холодна,
За нею осінь
Явилась голодна.

Нестало хліба,
Щоби голод збути,
Не було з відки
Збіжа роздобути.

Тож обологом
Всі поля лежали,
А в селі люди
З голоду вмирали.

Но син і в нужді
Памятав на батька,
Й живив старого
З малого остатка.

Але як вже ось
Ані на оборі
Рога нестало
Ні муки в коморі,

Не таїв довше
Старцю сумной вісти,
І сказав ясно,
Що нема що їсти.

Ані на засїв
Зерна де дістати.
„От“, каже, „прийдесь
З голоду вмирати.“

„Ой синку, синку,
Послухай старого;
Збери солому
З обійстя цілого. —

„Обідри стріху
З хати і стодоли,
Порозтрясай то
По лугах по полі...

„Іди, послухай
Розуму слабого,
Побачиш. синку,
Що то буде з того!“

Синок послухав,
Що му батько радив,
І всю солому
З обійстя згромадив.

Несе на загін,
Трясе, розгортає:
„Що то то буде?“
Сам себе питає. —

Зима минула,
Сніги розтаяли,

Пташки воскресну
Пісню засьпівали.

Розпуклись лози,
Розвилась вербина
І зійшло жито,
Як та кожушина.

Люди ся сходять. —
„Гей, чудо та диво!
— Ні орав ні сїяв
А зродила нива.“

Зійшлась громада,
В коршмі нараджаєсь,
Доброго сина
На суд призиває.

А старшина го
Питає сердито,
З відки у його
Таке взялось жито?

„Признай ся; годї
Довше затаїти;
Всі люди видять
Щось несамовитий!“

„Ой ні, панове,
Не бісівська сила
Мене такої
Сїйби научила.

„Ось я розкажу
Як то все ся стало,
І з відки жито
На ниві ся взяло.

„Годї ми було
Закон ваш хранити,
Бо якже ж батька
Синові губити?

„Тому сховав я
Під землею тата
І за те діло
Ось яка заплата,

„Бо він казав ми
Солому носити,
Тай по загонах,
По лугах стелити.

„З тої соломи
Зійшло таке жито,
Що, знати, буде
Нам всім уже сито.“

Старшина слухав,
Кивав головою;
Громада щось там
Вела між собою.

На раз всі стали,
Й старшина дав знати,

Що вже невільно
Старих убивати.

„В нас,“ каже, „сила,
Панове громада,
Но в старих розум,
І добра порада!“ —

21. Русна пісня.

Гей ви мої сьпіваночки,
Де я вас подію,
Там по горах, по долинах,
Там я вас посію;
А як мені гаразд буде,
То вас позбераю,
А як мені лихо буде,
То вас понехаю.

Після народна.

Соловію, щebetію!
Вжич ми звуків, засьпіваю,
Засьпіваю їй пісеньку,
Лекше стане на серденьку,
Бо чось тяжко, чось ми нудно,
Чось без пісні жити трудно!

Без той пісні чарівниці,
Без той руской красавиці,
Що як раз ти шепне в ухо,
То без неї всюда глухо,
А як раз тя поцілює,
Чогось серденько банує,

А як раз тя приголубить —
Думу молоду погубить.

Перекине тя в пташину,
Полетиш соколом сину,
Полетиш десь в иньші сьвіти,
Полетиш милой глядіти.
І не раз ти серце вірне
В меду райских утїх пірне,
Тих утїх, що їх лиш знає,
Хто їй душу відгадає,
І припаде їй к серденьку —
І полюбить сам пісеньку.

І нераз хоч сльоза кане
Хоть в грудех ти серце вяне,
Она тя пригорне к собі,
І забудеш о злій добі.
А не раз хоть сама дїва
Стане тужна і тосклива,
І запусить тугу тую
В твою душу молодую,
То таки при нїй любенько,
З нев плакати солоденько.

Бо вна плаче давні лїта
Плаче славу Руси — сьвіта
Плаче князїв і боярїв,
Плаче тина недогарїв,
І тих плаче синїв Руси,
Що не знали підлой труси

І пішли в могилу спати.
Щоб лиш матір не продати.

Але вічно клене тому,
Клене сину негідному.
Що ся неньки вирікає,
До чужої прилягає.
Побратавшись з некла тьмою
Пише запись русков кровю,
І прости Боже ту провину —
Запродує батьківщину!

1862.

22. Христос воскрес!

Христос воскрес! Воскрес із мертвих
Замучений жидами Спас!
За правду він пійшов на муки,
За правду вмер він — і за нас!

Христос воскрес! народ в сьвятині
Пісню воскресную сьпіва...
Жиди убилі тільки тіло.
Но правда в гробі не лягла.

Христос воскрес! він поміж нами —
Ми чуємо єго слова
Єго наука нам сьвятая:
Єго наука -- все жива.

Христос воскрес! Коли-ж воскресне
Із мертвих ненька — удова —

Коли же встане Україна,
Що теж за правду полягла?!

Коли вона ребра покаже
Усім невірним тим Томам,
Що не жити ї ї бажають,
А тільки муки і кайдан?

Коли віддасть вона заплату
Своєму кожному Юді —
Й тим, що на гробі ще торгують
Сорочку латану її?

Чи довго нам ще дождити,
Воскресший Спасе пресвятий?!
Аж по Україні задзвонять
Скрізь, на великдень той новий?!

1863.

23. На весну.

Исходить соненько праведне —
З за хмари ясне вигляда,
І скрізь вікно в мою кімнату
Весняний промінець кида.

Весняний промінець надії —
Вкрадаєсь в серденько моє,
Но будить спомини веселі,
І будить спомини сумні.

Оттак сияв він, як малому
Молитву батько проводив,
Оттак, коли уже потому
Єго могилу золотив.

Оттак дряжав він, як дівчина,
Уперш, що любить мя, клялась,
А як нас доля розлучала,
Він знову так сияв на нас.

Оттак сияв він, як друг вірний,
Зі мною щиро розмовляв,
І у послідне, як прощав ся,
То він оттак тоді сияв.

Зрадливий промін весняний,
Не вірю я вже більш тобі,
З тобою гасне моє щастє,
Надїї гаснуть всі мої.

1865.

~~~~~

24. До моєї кобзи.

Кобзо моя, кобзо моя,
Товаришко мила!
На довго нас лиха доля
Була розлучила.
На довго нас розлучили
Лукавії люди —
Не дали тя пригорнути
До щирої груди;

Не дали тя пригорнути
Та приголубити
Товариші сердечні —
Вороги неситі —
Спасибіг їм за пораду,
За братню прислугу!
Спасибіг їм за їх серце —
Та й за їх наругу!

Кобзо моя, кобзо моя,
Товаришко мила!
Усі мене покинули,
Ти мені лишилась:
Пригорну тя, притисну тя
До серця мого,
А поллють ся, як бувало,
Живі пісні з него.
От поллють ся, як ті фалі
Синього Дунаю —
З далекої чужиньки
До рідного краю.

1865.

25. Коли згадаю.

Коли згадаю, як мені
В журбі і розпуці днини плили;
Як ті заперли ся мене,
Що будсьім мя колись любили —
Коли згадаю, як блукав
Я серед тьми і серед ночі,

Як серце мліло від жалю,
Як груди сохли, гасли очі; —
О! то і про тебе я згану
Сердечна зірко правди і волі;
Бо ти сьвітила лиш мені
На тім розпуттю недолі;
Бо ти не дала ми зійти
З справдешного шляху — зблудити;
І тих, що зродили мене,
Научила ти мене любити.

1865.

26. Туга на чужині.

По городі по чужому
Смерком похожаю;
Ідуть люди дорогою,
Я їх вимінаю.

Ідуть люди, неначеб ті
За хмарами хмари —
У кожного своя пара,
Та й я не без пари.

Кождий сьмієсь, веселіє,
Розмавля з милою;
І я також розмавляю
З моєю — тугою.

Туго моя, тяженькая,
Коби мені крила,
Злетів би я, а ти би ся
Сама ту лишила.

Туго моя, нелюбая,
Лиха мов нене!
Пусти мене! Хоч на хвильку
Відчепись від мене!

„Не пущу тя товаришу
Не пущу тя нині:
Не мавбись з ким розмавляти
На чужій чужині.

Не мавбись з ким розмавляти
Та з ким говорити;
Не мавбись з ким поплакати,
Та з ким потужити.“

„Ходім“ каже „товаришу
До дому, до дому
Що я тобі казатиму,
Не кажи нікому!“

Поніс же я до домоньку
Тугу свою вражу:
Ой що ми си говорили —
Нікому не скажу.

27. На розлуку.

Ев. Згарському.

Коли вертати меш з чужини
Назад у рідний руский край,
Згадай про тих, що тут лишились :
Про наші бесіди згадай.

А як прийдець ся затужити
Не раз і там, — то над Дунай
Пусти соколом сумну гадку :
І красші хвилі спогадай.

Коли недруги люті стануть
Тобі троїти жизни май —
Тогди про тих, що в далечині
Тобі прихильними згадай.

І коли найдеш другів вірних,
Любови знайдеш чистий рай —
Тогди часом в розмовах щирих,
Про давних другів споминай.

1865.

---

28. Чого серце беть ся.

Ой біля хати у садї
Довбач у грушу стука ;
Оттак то й серденько мое
Без впину пука й пука.

Чого же серденько моє,
Тобі з грудий ще рватись?
Змарніло щастє наше вже,
Нічим вже нам втішатись.

Були приятелі у нас —
Були та знїкчемніли;
Була і мила, та її
Сусїди відлюбили.

Шукали слави ми було,
Знеславили нас люди.
Чого же, серденько моє,
Ти беш ся ще у груди?

— Не за нїкчемними я бюсь,
Не рву ся за бровами,
Що то було мене маняць
Брехливими словами —

Бо більш другів і більш жінок
Я волю полюбило:
Для неї бю, до неї рвусь,
Для неї все я жию.

1867.

29. Собі й не собі.

Не хочу я статку, чималої слави,
Не плачу, що долі не дав Бог мені —
На суд я не кличу противнів лукавих,
І кари не прошу я їхній винї.

Пустее гуляти з панами-князями,
Цорфіри ні злата душа не жадна —
Не хочу щоб били мені головами:
Поклони і статки і слава — мана.
Одного я тільки прохаю у Бога,
Щоб проти неправди дав сили встоять
Душею не скривить й завіту сьвятого —
До скону щоб вірно мені додержать.

30. Н а в е с н і .

І знову сонце припіка,
Весняним проміньом сияє;
Журчить потік, шумить ріка,
А рибка филею гуляє.

І знов розвили ся гаї,
І первісночки знов процвили,
Пісень завели соловії
На хаті бузьки склекотіли.

Прокинулась природа вся,
І я прокинув ся із нею —
І в моїм серденьку цвітія
Розпукло ся опять весною.

А в моїх грудех так луна
Од сьпіваночок, наче в гаю,
Повеселійшала душа,
Як рибка в синьому Дунаю.

І гадка в небо так лине
Неначе жайворон на весні,
То в глибинь рибкою пірне,
Як вечером зірки небесні.

То сумно закує упять
Зазулею у чистім полі
Й пита: чи довго дождить
Новой весни України — волі?

1868.

31. Вінець на могилу Тарасу Шевченкови

уплетений в осьми роковини его смерти 1869 року.

Чого ударили се в дзвони,
Куда біжить отсе народ?
Царя стрічати — бить поклони?
Прохати милости, свобод?
Чи лицаря отсе витають,
Що славно ворога побив?
В очах утішні слези сяють.
На лицях гордий усьміх сїв.

Ой не царям отсе поклони,
Не зустріч лицарю отсе:
Жалібні гомонять се дзвони
Й луна тужливая іде.

Не втішні слези се сияють
Не гордий усьміх на лицях —
Се діти батька поминають,
Що наче в бою за їх ляг.

Поляг за волю України,
Стояв за правду і за нас —
І до самої домовини
Боровсь великий наш Тарас.

Не шаблею добув він слави
І не мушкетом воював —
А серед нічної темряви
Він світло правди засьвічав.

І просьвітив ніч докола,
І на шлях нас справив —
І прорік сьвяті глаголи,
І закон поставив.
І показав отсе море,
Куда наші ріки
Спливатимуть — й наше горе
Де приспать на віки.
І розрив давні могили —
И казав заглянути,
Де неправду схоронили —
А де наші Брути
Спочивають, виглядають
Великого сьвята —
Янгольської вижидають
Труби, щоби встати.

Оттак учитель наш великий
Вільної Вкраїни чекав —
Єгож в Кавказ загнали дикий,
Собі кайдани він придбав.

Таку йому судили долю :
На спису кобзу промінять,
Добро усіх дороще — волю
В народів вольних однімать ;
Земель цареві добувати,
Й йти в нагороду в Оренбург,
А як звелять то й кистий дати
Ще під новий де Петербург.

Та не звеліли — а пустили
Віку на волі доживать,
Московській волі! — та зволили
І чином ще помиловать.
Великодушно наложити
Нових кайдан в новій тюрмі :
Широкій матушці Москві
Благонамеренно служити :

Що дня на чужині вмирати
А за Україною тужить,
Що дня із нею погібати.
І чару горя всю іспить — —
По терню йшла отся дорога,
Він кожную муку протерпів
І серед мук отсих до Бога
Великий дух єго злетів.
Витай же батьку з того сьвіту!
На сей сьвіт нас благослови,
Ми твому вірнії завіту —
Тн нашу працю осьвяти.

Не дай зблудити на распутті,
І перед Богом оправдай:
В тяжку непевную минуту —
Праведним сонцем засияй.
На шлях блудний ти серед ночі —
Із неба зорею сьвіти
Й сліпцям-невірам темні очі —
Могучим словом отверзи!
Нехай прозрять усї Каїни,
Нехай подивлять ся Томи,
На рани Матери-Вкраїни,
Нехай прокинуть ся кати.
Що кровю нашою попились,
Й новую хату западили:
І в купі з нами хай збудують
Народови великий храм
І в нїм провину спокутують
І братню кров обмиють там.

Схаменїтесь лукавії
Покайтесь невіри,
А то кара розіллеть ся
Над вами без міри —
За безмірні гріхи ваші,
За братнїї муки,
Піднімуть ся неповинні
Скатовані руки.
І прийде Господь во славі —
Судить ваші блуди:
І неситим братовбийцям

Милости не буде...
А поки що обіймімось
На могилі брата!
І завіт наш обновімо!
А давне завзятя
Понехаймо!

І простімо
Провину друг другу
І хай буде давня згода
Од Дніпра до Бугу
Та до Сяна та до Висли.
Усеї обіймімось,
В імя Тараса любовою
Усеї окликнімось:
І тверду один одному
Долоню подаймо.
І кращої Україні
Долі вижидаймо.

1869.

32. Жаль ваги не має.

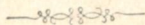
На небі сонечко сияє,
Холодний вітер завіва,
За душу холод сей хапає,
Відради серденьку нема.

Нема відрадоньки — і вісти
Від щирих душ я дармо жду —
Один блукаю ся по місті.
Та всім недолюдкам клену.

Від болю серце омліває,
З надією я попращавсь —
У грудех дух ми запирає.
Щоб хоч домів дошкандибав...

Тяжкий мій смуток та чималий,
Нічим єго і розігнать —
Мабуть сюда мене заслали,
Віку щоб скоро доживать.

1872.

II.

ЧЕРНА.

КНЯГИНЯ ЧЕРНИГОВСКА.

Сидить дїдо на могилї,
Сидить та думає,
А дїтвора біля єго
Пчілкою гуляє:

„Заграйте ж нам, дїдунечку,
Заграйте, голубе!
Воно таке цїкавее,
Воно таке любе,

„Що пісні ті розказують,
Тоті ваші думи;
Заведіть нам веселої,
Батеньку Науме!

„Чого ж бо ви зажурились,
Чо посоловіли?
Чи з дороги далекої
Та ніжки зімліли?

„Чи є у вас, соколоньку,
Може яке горе?“ ...
„Горе, горе бездоннеє —
Як те Чорне море,

„Що кати в нїм затопили
Нашу сьвяту волю —
Занурили України
Золотую долю;

„А самую у кайдани
Тяженькі сковали —
Щоб в неволі не журилась,
На сон колисали.

„Вколисали, — здрімала ся
Скатована мати,
В коло неї полягали
Дрібні діти спати.

„Захропіла цілісеїнька
Велика родина —

Застогнала у просоню
Галич-Україна.

„Застогнала, заридала
Від болю тяжкого,
Ой уплило-ж в Чорне море
Кривавих слез много.

„За ті слези — за кайдани —
За братню розлуку —
Сам Бог колись каратиме
„Дасть муку за муку.

„Протерпіла-ж Україна
Тяженькїї злидні,
А найбільш ї руйновали
Свої невздогідні. —

„А доки що, плюндровали
Ляхи — орда клята;
Ляхи-ж стогнуть — а про орду
Слухайте дівчата!“

I.

Ой летять, летять
Журавлі на зад;
Чи добре віщують?
Злі вісти ідуть:
Татари жегуть,
Татари плюндрують!

Де око сяга,
Лиєсь Татарва,
Як Чорнеє море;
Люд в бори утік,
Скрізь слези і клик:
„О горе нам горе!“

Велможні пани
Житя зберегли
В замках і твердинях;
Хан з ордою йде,
Богацтва везе
В мальованих скринях.

Іде — ні, летить,
Крови ще не сит;
Аж під Черниговом
Хан орду спинив,
Вінці запалив,
І станув табором.

Бо князь ту тепер
З ріднею заперсь
І жде бісурмана;
А орда цїла,
Орда золота,
Жде приказів Хана. —

II.

По таборі широкому
Батий похожає,

Перед Ханом дика орда
Голову хилає.

Ходить Батий сумуючи,
Щось на серці має;
Що спогляне на твердиню,
То кров в нїм заграє.

Зупинив ся Хан сердито,
Та плеснув у руки:
Позбігались на службу
Всі татарекі дуки.

„Ідїть, хлопці, у твердиню,
Та не рабувати,
Не богацтва, а дівчини
Ханови дістати.

„Є у князя зоря ясна,
На весь свїт сияє:
Скажіть: княже, зорі твої
Батий Хан бажає.

„Віддай Черну — прийми Хана
За твого зятя,
А то буде борба люта,
Кривава, завзята.

Спадю город, помордую,
Розкину твердиню
І на грузах у кайдани
Закую княгиню.

„Не жоною, а бранкою
Пійдеш руска зоре,
Віддай, княже, дочку за муж,
Або тобі горе!“

III.

У городї гамір:
Збігають ся люди;
„Йдуть послї від Хана!
Знать мир уже буде!“

Витають їх рускі
Лицарі хоробрі;
„Скажіть, чи принесли
Які вісти добрі?“

Не знати, не чути
Ніхто не вгадає,
Що послї приносять
Що Батий гадає!

Аж тут захопили
Вістку горожани,
Що послї до князя
Йдуть за рушниками.

Кишить цілий город,
Як в улію пчоли:
„Княгинї не возьмеш,
Поганий, ніколи!“

І роєм вже стали
Під замком збігатись ;
Одвіту княгині
Їм годі діждатись.

IV.

Ой увійшли послы
В кімнати блискучі,
Князя, єго Ради,
Та Черної ждучи.

Князь вийшов з дочкою,
Та сїв під ікони ;
Бють послы князеви
Низькії поклони :

„Великий Хан Батий,
Пан сьвіта усього
Здоровить тя, княже,
Дарунків шле много.

„Прийми-ж. не цурай ся,
Дорогії дари ;
Пан сьвіта усеґо
Шука собі пари.

„Коли вислав нас,
Говорив ті слова :
Йдїть, каже, в твердню,
Йдїть до Черниґова.

„У князя є зірка —
На весь світ сяє;
Скажіть, зорі твої
Пан світа бажає.

„Віддайте ті дари,
А возьміть княгиню;
А то спалю город,
Зруйную твердиню.

Кривавая буде,
Тяженькая кара
І бранкою піде
Княгиня у Сарай.“

Склонили ся послі;
А князь зажурился,
Глянув по боярах,
До Черни зближив ся.

Но Черна не ждала
Аж батько питає,
Стала, і Татарам
Таку лайку лає:

„Не страхаєсь Черна
Грізьби Татарина,
Над втіхи сарайскі
Мильша домовина!

І скорше мя вкриє
Висока могила,

Заким у кайдани
Скує вража сила!“

Як вкопані стали
Посли, — здивовались,
Такої бо мови
І не сподівались.

А люд перед замком
Кишить як ті пчолы :
„Княгинї не возьмеш,
Поганий, ніколи!“

V.

Ой завили чагарамы
Вовкы сіроманці ;
Закипіли у таборі
Местію поганці.

Ходить Батий лютуючы,
То кине то лає ;
Перед Ханом дика орда
Голову хилає.

Зупинив ся Хан сердито
Та плеснув у руки :
„Нуте, хлопці, у Чернигов,
Наша клича : муки !

„Погуляєм по городї,
Розкинем твердиню,

Уточимо крови море,
І возьмем княгиню.

„Хто уступить, в окріп его
По уха всадити
А тепер на коні, хлопці,
Часу не гаїти!“

*

*

*

Іде гамір по таборі,
Татари сідлають
А в твердині Християни
Смерти дожидають.

Ходить князь по між лицарством
Каже: невеступити
Хоч би прийшло головою
І всім наложити!

А княгиня китайкою
З віконця махає,
Із лицарством Християнським
Сердешна пращаєсь.

VI.

Чи то буря заревіла,
Чи скипіло море?
Чи то яке хижке птаство
Крильми воздух поре?

Не буря то, не море то
Не хижеє птаство,
А татарске, нехрещене,
Люте розбишацтво.

Дуднить земля від копита,
Да стогне тяженько ;
Задзвонили в Чернигові
Сумненько — сумненько.

Спаленїло небо синє
А сонце сховалось,
Як татарске, хиже військо
На мури вдиралось.

Натопили і наші
Татаренькам сала...
Аж ту гульк у город вітка :
„Орда зчаровала!“

„Злетїв“ кажуть, „по над город
Страшний змії огняний!“
Стали з мурів уступати
Наші Християни.

А у церкві схоронилась
Сїрома убога,
Против пекла шукаючи
Помочи у Бога.

Закричало хиже птаство
У далекій дали,

Захитались тверді мури,
Та й пали — та й пали!

Розіллялась по городі
Татарва лукава;
Горить заря по над містом
Кривава, кривава.

Розгулялась дика орда
Лютує — воює;
Дрібних діток, хилих старців
Та калік мордує.

А дівчата забирає
В тяженьку неволю,
Щоби по вік лебеділи,
Проклинали долю.

Що не дала загинути
З батьками, братами
А сковала у тяжкій
Золоті кайдани,

Та казала татарскої
Ласки дослужатись
По гаремах. — Десь далеко
Від рідної хати

Колисати Татарчата,
Щоби виростили
На погибель рідній ненці;
Щоби плюндровали

Безталанну Україну,
Галич нещасливий,
Та в неволю, як батьки їх,
Брали чорнобривих!

VII.

Горить місто — страшно горить,
Плине кров ріками:
То пан світа, Хан великий,
Йде за рушниками:

Сидить Батий на воронім,
Топче рускі трупи,
Та розкида не живу ю
Вже родину з купи.

„Ріжте, бийте, хрещеної
Не жалуйте крові;
А я піду надивитись
На Черної брови!“

Так гукає за ордою
Нехриста поганій,
А сам жене перед замок
Як би кровю паний.

Зупинивсь аж перед мостом,
Піна тече з рота
І коневі і Ханові;
Знать тяжка робота

В обох була, — та не те бо
Поганця вкопало,
Протирає Батній очи,
Як би спав чимало;

Протирає, видивив ся, —
Стовпом очи стали,
Наче-б з роду ще такого
Вони не видали,

Як тепер на замкової
Вежи показалось,
Захитав ся: якось німно
Татарину стало. —

Озираєсь: по між грузи
Взялись добувати
Буцїм чорні якісь змії;
Стали обвиватись

Десь о ноги, руки, шию,
Очи випивати,
Щоби єму там на вежу
І не споглядати...

Схаменув ся — утер лиця,
Приложив долоню,
Гляне: „Черна! так княгиня!“
І то не в просоню

А на яві таке бачить,
Зіркою сияє

Чиста діва, звела очи:
За Татар благає

Христа-Бога, і за батька,
І за неньку рідну,
За люд вбогий, та за Галич,
Україну бідну...

VIII.

Стрепенув ся — спустив очи,
Промовити тяжко,
Як дитина стоїть диких
Розбишак ватажко... —

Кинув шаблю, з коня скочив...
Аж тут: дудонь чути; —
Знати, Хана то шукають
Єго дуки люті.

Зчервонїв ся аж по уха
На той дудонь Батий,
Тай взяв з тиха до княгині
Слова добувати...

Кажуть в очах чоловіка
Є така сила,
Що і льва сполоха оком
В кого душа сьміла.

Таким оком і княгиня
З вежи споглядала
Та неначе у кайдани
Батня сковала.

Ледви, ледви, що промовив:
„Черне, зірко раня!
Чого-ж бо ти відцуралась
Татарського Хана?

„Ти росою минї стала
У широкій пуші —
В моїх грудях горять муки
Якісь невсиуші. —

„Ходи, ходи голубочко,
Вгаси тиї муки!
А всі тобі служитимуть
Татарські дуки. —

„Засняєш у Сараї
Моєю жоною,
Князі будуть нести дари,
Бити головою!

„Або“ ... Утяв Хан сердито,
Скриготнув зубами,
І показав на тверді
Замкові брами.

„Туда — туда — зайду —!“ глипне,
А всі его дуки

Обступили та дивлять ся
На голиї руки

Свого Хана; мов вкопані
Чують єго мову,
Та чекають — скоро каже
Їм різати знову.

„Цур же тобі, бісурмане,
Та і війску твому!
Твоя ласка най неснить ся,
Навісний, нікому.

„Я неволі лиш бою ся,
А не боюсь смерти;
Не дістанеш мене, враже,
Лекше тутки вмерти

„Як в Сараю панувати,
А тобі служити
Та на братнюю неволю
Заєдно дивитись!

„Бувай же ми здоровенька
Україно мила!
А ви батьки, та братчики,
Що вас грузи вкрили!

„Вибачайте!“... Глипла в небо,
Богу помолилась
Тай шубовесь у темну проваль...
Хвиля розступилась,

Та покрила мертве тіло...
— То Черни могила,
Не висока, а глибока,
Та й Господу мила.

IX.

Стоїть Батий, як вкопаний;
Чось го лях збирає.
„Нема Черний!“... тая гадка
Хана пробужає.

Закипіла кров татарска
Стрясло бісурманом
Та й заревів: „нуге хлопці,
На коня за Ханом!

„Мало крови, мало трупа,
Виломати брами,
Ще на замку потанцюєм
З Черної братами.

Будем серця добувати
Таки живцем з тіла,
Щоби в місті і живая
Душа не лишилась.“ —

*

*

*

Затріщали тверді брами
Та і повалились,

А по замку криваві
Ріки поточились. —

Лягло військо християнське
Але не вступило!
Княжий замок густим трупом
В коло застелило; —

А дівчата самі собі
Вогонь розкладали,
Тай Господу помолившись
У єго скакали...;

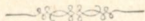
Щоби лишень не понастись
В татарську неволю,
Не дивитись на братнюю
Тяженьку недолю, —

Щоб в гаремах не гинути
Або не придбати
На погибель Україні
Й собі Татарчати...!

Оттак колись на Вкраїні
Татари гостили!
Забирали увесь статок,
Різали, палили,
Та й мучили люд хрещений,
Но мучили тіло...

Нині Татар вже не стало
Тай скрізь засвітило
Світло правди Христової:
Усі Християни,
І ті, що в кайданах ходять,
Й що кують в кайдани —
Нині тіла вже немучать
А катують духа,
Хоч не раз би відрізали
Ще й язик і уха,
Так, як було, пани сьвіта
Хани — предетечи,
За щирее яке слово,
За правдиві речи. —

III.

З КНИГИ СЪПІВАНОК
ГАЙНОГО.

1.

*Im wunderschönen Monat Mai,
Als alle Knospen sprangen...*

На чуднім місяці маї,
Як цвіття розпукло ся
Тоді у серденьку моім
Кохання розвило ся.

На краснім місяці маї,
Де кожний птах сьпіває,
Сказав і я також її,
Що серденько бажає.

2.

*Du schönes Fischermädchen
Triebe den Kahn ans Land...*

Ти гожа рибарочко,
До берега спіши,
Сїдай і рука в руку
При минї понестись.

На серце тут головку
Зложи дівчино зоре,
Так сьміливо як що дня
Ідеш на дике море.

Тут хвиля як на морі
Збире, то опадає,
І не одна ще перла
На дні там спочиває.

3.

*Und wüssten's die Blumen die kleinen
Wie tief verwundet mein Herz...*

Коб мої рани знали
Дрібні божі квіти,

Зі мною би ридали,
Щоб серденько згоїти.

Коб соловії знали
Який я сумний, хорий,
Вони би розілляли
Пісень солодких море.

А зірки золотії,
Коб моє горе знали,
Із неба би ступались,
Мене би потїшали.

Но вони веї не знають,
Чо радість ми замерла;
Одна лиш добре знає,
Що серденько роздерла.

4.

*Sie liebten sich beide, doch keines
Wollt es dem andern gestehen...*

Кохали ся обоє,
Та мучили ся скрито;
А грізно споглядали
На себе і сердито.

На вполї розлучились,
В просоню лиш видались;
Давно уже померли,
Й ледва самі те знали.

5.

*Ein Jüngling liebt ein Mädchen,
Die hat einen andern erwählt...*

Полюбив хлопець дівчину,
Дівча вже другого має,
Той другий любить знов другу,
А тую вибирає.

Заким що, люта дівчина,
Віддає тому знов руку,
Що навинеться їй перший;
Хлопець впадає в розпуку.

Хоч казка то вже старая,
Но вічно обновляється;
Кому вона суджена,
Тому серденько краєсь.

6.

*Am leuchtenden Sommermorgen
Geh' ich im Garten herum...*

Раз досьвіточком літа
По зільнику блукаюсь,
Пошептують квіточки,
Лиш я не промавляю.

Пошептують квіточки
Жалем моїм тронуті;

Скрізь листя їх зелене
Слова такії чути:

„Ти сумний чоловіче,
Бліді у тебе лиця:
Не гнівай ся на любку
То наша сестриця.“

7.

*Es liegt der heisse Sommer
Auf deinen Wangeln...*

На твоїм личеньку
Ще літо припіка,
У твоїм серденьку
Студеная зима.

Но те обернеть ся,
Голубочко моя:
У серці буде жар,
На личеньку зима.

8.

*Du bist wie eine Blume
So hold und schön und rein...*

Ти гожа, красна, чиста,
Мов квітка процвітаєш,

Гляджу на тя, а туга
До серденька сисяєсь.

Лиш руки б на головку
В молитві ти зложити,
Щоб чисту, красну, гожу,
Зволив тя Бог лишити.

9.

*Mädchen mit dem rothen Mündchen
Mit den Auglein süß und klar...*

Ти дівчино рожоуста,
Я за тебе все гадаю,
Солоденьку, яснооку,
Дрібну любку споминаю.

Зимовий та довгий вечір,
А я-б рад у теплій хаті,
Коло тебе нишком сісти,
І з тобою щебетати.

Та й сердешно цілувати
Дрібну білу твою ручку,
Та й слезами умивати
Дрібну білу твою ручку.

10.

*Vergiftet sind meine Lieder;
Wie könnt es anders sein?...*

Пісні мої отруя
Скрізь на вскрізь переїла,
Бо цвіт життя мого
Отруєв ти поїла.

Їдкі пісні сьпіваю,
У них гадюча сила,
Бо в серці гадь ховаю
З тобою, любко мила.

11.

*Ich hab im Traum geweinet;
Mir träumte du lägest im Grab...*

Ой плакав я в просоню,
Що буцїм ти нежила,
Прокинув ся, а лиця
Слеза ми ще росила.

Ой плакав я в просоню,
Щось буцїм мя лишила,
Прокинув ся і довго
Ще слезонька точилась.

Ой плакав я в просоно :
Ти була ми вірненька,
Прокинув ся, та все ще
Ляла ся сліз річенька.

12.

*Es fällt ein Stern herunter
Aus seiner funkelnden Höh'...*

Он зіронька спадає
З блискучой висоти!
Та зоря, що спускаєсь,
То зірочка любви.

Он яблука знов ронить
Багатий з листям цвіт,
А пакосні вітри
Женуть го в божий сьвіт.

Он лебедь знов сьпіває,
Пливучи по ставу,
Чим раз то більш стихає,
І рине в глибину.

Цвіт-листя вітер звіяв,
Мир-пільма сьвіт насіла
І зірочка розпирсла,
І пісня згомонїла.

13.

*Ich wollt', meine Schmerzen ergössen,
Sich all' in ein einziges Wort...*

Коб так в однеє слово
Всю болізню перелляти.
Пустив би го з вітрами
Веселими гуляти.

Вітрів гуляща сила
До тебе-б го подула ;
На кождім місци все бись
Те больне слово чула.

І ночью, коли бись
Ти очи вже замкнула,
В найтвердшій сні ти болї
Мого слова б чула.

14.

*Du hast Diamanten und Perlen
Hast alles, was Menschenbegehrt...*

В тебе в брилянти і перли.
Що люди згадають лише,
Найкращіі очка у тебе, —
Чо ж любко бажаєш ти ще?

Слава оченят тих гарненьких
В моїх сьпіваночках живе,
Що їх сотнями сьпіваю,
Чож любко бажаєш ти ще?

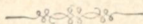
Ті гарні очи, голубко,
Мучили страшно мене,
Ними згубилась мя любко, —
Чо ж мила бажаєш ти ще?

15.

*Sag, wo ist dein schönes Liebchen,
Das du einst so schön besungen...*

Де ділась та гарна любка,
Щось так чудно їй сьпівав,
Як вогонь ще чародійний
Твое серце закрівав?

Ті огнища вже погасли,
В серці смуток і леди.
А та книжка, то судина
З попелом моєї любови.

IV.

ПРОЩАННЯ.

Квіти мої весняні,
Убогі діти!
Тяжко вас так висилати
Голих, неодітих.

Люди будуть сьміяти ся,
Стануть дорікати,
Скажуть, що ви „безрідні“,
Без кута, без хати,

„Блукаючи шукаєте
Пристані та долі.“
А та доля здрімала ся
В широкому полі.

Десь кучнула при могилі
Та й вснула небога...
Кривавая ж у вас буде,
Тернева дорога!

А годі ж вам у запічку
Купкою сидіти,
Ідть мої первіснички
Долі си глядіти.

А ви, братя, соколоньки
Прийміть щирих щиро,
За рідню їх розпитайте,
За сьвятую віру.

Та, як котре знадобить ся,
В хату завертайте
А як котре неслухняне,
Від серця полайте,

А як серця в вас не стане
Непустіть до хати, —
Лишень прошу пане брате
Собак неспускати...!

З М І С Т.

	Стор.
I. ДРІБНІ КВІТИ.	
1 Засьпів	5
2 Нинішня пісня	7
3 Не чужого ми бажаєм	11
4 Лелія-воля	13
5 Слезі	13
6 Русалка (Баляда)	16
7 Степова рожа (Гадка Гетого)	17
8 Цв'ітка молинь	19
9 Сиві очі	20
10 Бувало а нині	20
11 На пароході	21
12 До зірки мого роду	22
13 Думка	24
14 Ластівкам в дорогу	26
15 Однака нам доля	27
16 Чудна долина	30
17 Чого туряти (з Романовського)	31
18 До мого батька	32
19 Безнадійним співачкам	33
20 Зробок (народна казка)	35
21 Руска пісня	41
22 Христос воскрес!	43
23 На весну	44
24 До моєї кобзи	45
25 Коли згадаю	46
26 Туга на чужині	47
27 На розлуку	49
28 Чого серце б'єть ся	49
29 Собі і не собі	50
30 На весні	51
31 Вінець на могилу Шевченка	52
32 Жаль ваги не має	56
II. ЧЕРНА, княгиня черниговска	57
III. З КНИГИ СЪПІВАНОК ГАЙНОГО	76
IV. ПРОЩАННЯ	86

О. Кеван. Сибір ч. I. і II.	1·20	зр.
Г Данилевский. Збігці в Новоросії	1·00	”
„Кобзар“ Тараса Шевченка, 2 томи 4·50 зр., без перес., з перес.	5·00	”
Книга пісень Геярика Гейне, Лесі Українки і Макс. Стависького	—·80	”
Леся Українка. На крилах пісень	—·60	”
Коза дереза, дитяча оперета М. Лисенка	—·80	”
Маша етнографічна України Руси	—·20	”
Твори Трофима Зіньківського ч. I.	1·00	”
Др Кость Левицкий. Словар правничий	3·50	”
Уманець і Спілка. Словар російско-українсь- кий I.	2·50	”
Байда. Одисея ч. I. і II.	2·20	”
Остан Вересай, картина хромолітограф.	—·50	”
Гуцул і гуцулка, дві картини	1 00	”
Никола Устиянович. Повісти	—·85	”
Грабович. Марта Борецка	—·32	”
Безсторонний Іван. Відношення обрядові в Галичині всхідній	—·30	”
Гр. Овишкевич. Бібліотека т. III.	1·50	”
Вол. Навроцкий. Твори	1·20	”
Ів. Франко. Вибір поезий Г. Гайне	—·50	”
Ів. Франко. Нарис філософії ч. I.	—·30	”
Ю. Верне. Подорож довкола землі	—·60	”
Молитвенник для дітей (фонетичний)	—·20	”
Історична бібліотека всі томи		
Бібліотека повістей „Дзла“, всі томи.		
Шевченко з бандурою над Дніпром	—·25	”

